

מתיקות החפץ חיים

שו"ת בעניינים אקטואליים

"מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב נצור לשונך מרע"

בס"ד

גליון מס' 5 | פר' נשא | תש"פ

כלל א' - איסור סיפור לשון הרע

א. מחשבות לשוה"ר

שאלת חכם: מה יהא הדין, כאשר ראובן יושב לבד בביתו, ומתחיל לחשוב על השכן פלוני שאתמול לכלך את המדרגות בלי לנקות אחריו, או שצועק בקולי קולות ומעיר את השכנים בשעות המנוחה. האם גם כאן עובר הוא על איסור לשוה"ר או לא. [כיון שרק חשב בליבו ותו לא מיד]

תשובה: אין במחשבה איסור לשוה"ר (חפץ חיים, במאיר עיני ישראל - ח"ב עמ' 326) וכן אמרינן "מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה", ומ"מ עליו לדונו לכף זכות ולהסיר מחשבות זרות מליבו וכדכתיב "בצדק תשפוט עמיתך", ודע לך בני שאם לא יעשה כן בסוף זה יצא מפיו באיזו סיטואציה שיקלע אליו, שהרי אין אדם מדבר אלא מתוך הרהורי ליבו.

ב. ירד עם פיג'מה לזרוק זבל

שאלה: וכן מה יהא הדין כאשר מגיעים לשאול את ראובן שתמיד אוהב לדבר, מה נשמע, מה שלומך, איך היה אתמול, האם זה נכון ששמעון ירד עם פיג'מה לזרוק זבל בדיוק כשהיית אתמול למטה מתחת הבנין, ואם ישתוק יבינו שזה נכון [כיון שרגיל תמיד לדבר ועכשיו שותק] ונמצא שיש כאן לשוה"ר. האם מותר לראובן לשקר ולומר איני יודע כדי שלא יהא איסור לשוה"ר.

תשובה: מותר לשקר ולומר איני יודע וכל כיו"ב כדי להציל מגנות. (ניב שפתים להגר"נ ירבור כלל ג' - ס"ד, וכן כלל ד' - ס"ה)

ג. מכתב עם שגיאות כתיב

שאלה: לוי כתב ליהודה מכתב בדברי תורה. האם יכול להראותו לראובן כדי שיראה כמה הוא מלא בשגיאות כתיב או איך הוא מפרש את הסוגיא כמו ילד קטן, דברים שאינם קשורים זה לזה או לא. (באר מים חיים - ס"ק יד')

תשובה: גם דבר זה אסור, אפי' שרק מראה המכתב ולא עושה שום פעולה בידו [כתיבה] או בפיו.

ד. עשה רק ליקוט יפה בלי פלפולים

שאלה מעשית: מצוי הוא בספרים של מחברי זמנינו שניכר מתוך הספר שמחבר זה איננו תלמיד חכם, אלא רק עשה ליקוט יפה / הדברים שבתוך הספרים הינם פשוטים ללא פלפולים, והנה ראובן ראה את הספר ושם לב לכך. האם מותר לו להראות ספר זה לחברו שמעון, והוא יבין מאליו שהספר איננו ברמה

גבוהה או לא. [שים לב - שכאן זה שונה, כיון שמוציא הספר הרי זה ע"מ שיעינו בו רבים וכל אחד ישפוט למראה עיניו]

תשובה: אם אין כוונת מראה הספר בשביל לגנות ולזלזל את בעל הספר, הרי זה מותר. (שו"ת לחפץ בחיים, ח"ב - סימן כג')

ה. כתב בלשון לא יפה ונקיה על פוסק אחר

שאלה: עוד מצוי הוא בספרי הפוסקים או בעלונים, שאחד מהרבנים כותב דברים שאינם ראויים על מה שפסק חברו, ודרך פסיקתו, [כוונת הכותב לשם שמים שמתקיף את הפוסק ולא את הבניא עצמו] והנה ראובן האברך ראה זאת בכולל כשעיין באחד מהספרים. האם מותר לו להראות כן לחברותא שיראה מה פלוני כתב על פוסק מסוים [יש לציין - שלא כתוב את שמו של הפוסק המותקף] או לא. [שים לב - שכאן זה גם שונה וכנ"ל, כיון שמוציא הספר הרי זה ע"מ שיעינו בו רבים וכל אחד ישפוט למראה עיניו]

תשובה: אם אין כוונת מראה הספר בשביל לגנות את בעל הספר, [איך משתלח בלשון לא יפה ונקיה] הרי זה מותר. (שו"ת לחפץ בחיים, ח"ב - סימן כג')

ו. להראות כתב יד לגרפולוג

שאלה מעשית: בשידוכים יש בהרבה מקומות שכחלק מהבירורים, לוקחים את כתב ידו של המשודך וכן המשודכת לגרפולוג כדי לחוות דעתו מה התכונות של כ"א, והאם יש התאמה. האם הדבר מותר שהרי בודאי יגיד תכונות שליליות מסוימות או לא.

תשובה: רק לתועלת מותר, ואין לספר לאחרים אלא אם גם בזה יש תועלת (חוט שני - לשון הרע עמ' שנז')

סעיף ט'

ז. לספר מעשי קונדס של חברו ושלו

שאלה: שמעון מספר כשהיינו צעירים ראובן וגם אני גנבנו ממתקים מהחנות מכולת או ציערנו את הר"מ פלוני שהיה בישיבה קטנה או הצקנו לשכן בבנין / או בפנימייה. האם עבר שמעון על איסור לשוה"ר או לא. [שים לב - שאולי כאן שמכליל גם את עצמו בגנות אין כוונתו לגנות את חברו, שהרי משהו עצמו אליו] (מקור החיים - ס"ט)

תשובה: אסור לו לגנות את חברו, ואפי' אם מכליל את עצמו באותו סיפור.

ח. שמעון מתאונן או מקדים עצמו על מעשי הקונדס שעשו

שאלה: כאשר שמעון מספר את הדברים הלא טובים שעשה עם חבירו, ובתוך כדי הדברים אומר הוא שבסה"כ הוא מתאונן על שהגיע למצב הזה ואיך עשה זאת כשהיה צעיר. האם אז מותר לו לספר כן או לא. (באר מים חיים - ס"ק טו) וכן מה יהא הדין כאשר מקדים את עצמו לאותו סיפור [שמוכח שאין כוונתו לגנות, ומדגיש את עצמו שמשמע שהוא היה הבעייתי יותר] האם מותר או לא. (באר מים חיים - ס"ק טו)

תשובה: אין לחלק והרי זה אסור בין כאשר מתאונן ובין כאשר מקדים עצמו.

ט. הציק לשכן ומתאונן על זה

שאלה: ראובן נסע עם חברו שמעון באזור הנגב, ושמעון מספר לו איך כשהיה צעיר הסתובב עם חברים והיו גונבים ומציקים לשכנים, ומתאונן ע"ז שכ"ז היה בעוונותיו הרבים - האם מותר לאדם לספר לשוה"ר על עצמו או לא. (באר מים חיים - ס"ק טו)

תשובה: מותר לאדם לספר לשוה"ר על עצמו.

י. בישיבה היה מאתגר את המשגיח

שאלה: וכן בכולל שמעון מספר לחברותא איך כשהיה בישיבה גדולה היה קם מאוחר ומאחר לסדר, ומאתגר את המשגיח כל פעם מחדש הן כשהיה מדבר עמו והן כאשר נכנס לסדר היה שולח בחורים שידברו עם המשגיח ויסיחו דעתו, ורק לאח"כ היה נכנס. האם מותר לו לספר לשוה"ר על עצמו או לא. (באר מים חיים - ס"ק טו)

תשובה: מותר לאדם לספר לשוה"ר על עצמו.

יא. לספר רע על עצמו והשומע לא יודע כן

שאלת חכם: כאשר השומע לא יודע שהמספר - מספר זאת על עצמו, וחושב את הסיפור שקרה על אדם אחר. וכמו שהיה מעשה עם החפץ חיים, שנסע ברכבת והיה אחד שישב לידו והתחיל לספר בשבחו של הח"ח, [ולא ידע שלפניו יושב הח"ח] והח"ח ביטל את דבריו שזה לא כ"כ נכון מה שהאנשים מדברים וכו', ואותו אחד כעס עליו איך מעיז הוא לדבר סרה בח"ח, ולבסוף כשהגיעו לראדין וראה את הכבוד הגדול שחלקו לזה שישב לידו הבין שהיה זה הח"ח ובא לבקש מחילה, ענה לו הח"ח מגיע לך יישר כוח ממך למדתי שצריך ליזהר בלשוה"ר אף על עצמו, וקשה - מה זה שונה מכאן שפסק שמותר לשוה"ר על עצמו.

תשובה: יש לחלק - דבמעשה של הח"ח השומע לא ידע שמספר כן על עצמו ומכשילו ב"שמע שוא". (חוט שני - שמירת הלשון עמ' שג) ועוד שיש לחשוש שילמדו ממנו שמותר לספר לשוה"ר ולכן אסור. (הגר"ח קנייבסקי - שאלת רב ח"א פ"ז תשובה ח', ובסוף הספר תשובה ג') משא"כ כאשר השומע יודע שראובן מספר רע על עצמו הרי זה מותר.

יב. בישיבה לא היה מהטובים והצליח בזכות התפילה

שאלה: עוד מצינו, בלשוה"ר על עצמו, כאשר יש כאן תועלת. וכמו שהיה מעשה באחד מהישיבות גדולות מהמצוינות, שהיה ר"מ שתמיד רגיל לספר איך כשהיה בישיבה קטנה וכן בישיבה גדולה ממש לא מהטובים, וגם חברותות לא רצו ללמוד עמו כי לא היה לו שכל כ"כ כמו שאומרים, עד כדי כך שאביו הוצרך ללמוד עמו חברותא, [שהיה ר"מ בישיבה הסמוכה ובא ללמוד עמו] ומה שכן - היה לו מידות טובות ומתאמץ הרבה ללמוד, ואביו מלבד זה שבא ללמוד עמו לא ויתר וכל יום היה נוסע לכותל ומוריד דמעות כמים על בנו לפני הקב"ה, שיפתח את ליבו בתורה ויהיה ת"ח ועובד ה'. וכך היה. והיום בזמנינו הוא ר"מ - בישיבה גדולה, ראש ישיבה - בישיבה קטנה, פוסק הלכה מפורסם ורב קהילה - בירושלים. האם מותר לאותו ר"מ לספר כן על עצמו שכ"ז רק בזכות התפילה, ולהאריך במעלת התפילה. וכן חווה דעתך, אם מותר לשומעים ג"כ לספר זאת בשולחן שבת לבני ביתם וכן לספר הלאה.

תשובה: מותר לספר כן על עצמו, וכ"ש כאשר יש בזה תועלת שאין להתייאש, וכן להראות את מעלת התפילה. וגם לשומעים מותר, אם אין מתכוונים לגנות אלא לתועלת וכנ"ל.

יג. הולך בישיבה עם מכנסי ברמודה / לשוה"ר בשולחן שבת / להעמיד אנשים שימעטו דמותו

שאלה מעשית: 1. כאשר ראובן נותן רשות לחברו לדבר עליו מה היה אתמול בישיבה בפנימייה שהלך בחדר עם מכנסי ברמודה / שהלך אתמול לאכול במסעדה בשרית / שנסע ביום שישי על הבוקר לים - האם הדבר מותר כמו שמותר לאדם לספר לשוה"ר על עצמו.

2. זוג שמתארחים אצל הוריהם, ובשולחן שבת מצוי שהבעל אומר לאשה וכן להפך, אפשר לספר מה קרה איתך אתמול, והבעל / האשה נותנים רשות לספר, האם הדבר מותר או לא.

3. בספר תולדות רבי זונדל סלנטר (עמ' 119) מובא שהיה מעמיד אנשים מיוחדים שישתדלו למעט דמותו בעיני הבריות בכל מקום שישמעו שמדברים ומספרים בשבחו. האם לכאורה יש להוכיח שמועיל נתינת רשות.

תשובה: להלכה לשון הרע של דברי גנאי וזלזול - לא מועילה רשות להתיר. אבל לשון הרע של שלילת המעלות - מועילה נתינת רשות (הגר"ש דבילצקי זה השולחן ח"א עמ' סד', מספר משפטי בני אדם ח"ב עמ' רכא' - רמא') ולכן אם ביחס לבחור, וכן ההלך רוח בישיבה בעניינים אלו - זה גנאי וזלזול לא מועיל נתינת רשות, ואם לא הרי זה מותר. והוא הדין לגבי בעל ואשה בשולחן שבת. ואצל ר' זונדל סלנטר מדובר דווקא בעניינים של שלילת המעלות ולכן מותר. ויש להוסיף שכ"ז דווקא שמותר זה רק שהשומעים ג"כ יודעים, שיש כאן רשות, דאל"ה יש לאסור, משום שמכשילם בשמע שוא. וכן יש לחשוש שמא ילמדו ממנו שמותר לספר לשוה"ר. [וכמו שהארכנו בזה בשאלה יא]

הלכות והארות והלצרות ארשיית הגפוזיה: shemesh648@gmail.com
ניתן להקדיש את הארון לענין הצלה וארפ"ש וכו' אריות - נק: הפוליס 1281: 49181 סניף: 766